

Prof. Dr. Sadık Tural ile Folklor ve Halk Edebiyatı Kavramları Üzerine Mülâkat

Mehmet ÇELİK

Mehmet ÇELİK — Folklor ile Halk Bilimi kavramları için ne söyleyeceksiniz?

Sadık TURAL — Yabancı dillerden bir çok kelime alıyoruz, bunları zaman içinde bizim muhakememizle dolduruyoruz. Daha doğrusu doldurmalyız. Folklor kavramı da böyle... Kaldı ki, dünyanın her tarafında folklorla yüklenen mânâlar farklılıklar taşır. Türkiye'de, Halkiyyat veya Halk Bilimi, hatta bazı araştırmacıların kullandığı Budun Bilgisi, Folkloru karşılıyor... Bugün, artık, Halk Bilimi kavramı Folklor kavramını karşılıyor veya karşılamalıdır, diye düşünüyorum.

Yığınların folklor deyince halk danslarını veya halk müziğini yahut mahalli elbiseleri anlaması yanlıştır, bunun konumuzla ilgisi yok.

Folklor kavramı Halk Bilimi manasına gelen ve kendisine mahsus bir muhtevası olan bir terimdir.

Mehmet ÇELİK — Halk Bilimi araştırması birbirinden nerede ayrılıyor?

Sadık TURAL — Ayrılıyor, demiyelim, farklılığını söyleyelim. Toplumun en yüksek seviyede benzeşmesini sağlayan; insan, hayata ve varlıklara yaklaşıpta daha hoş, daha güzel, daha ulvi, daha akli, daha ahlâki, daha iktisadi, daha rahat olduğuna inanılan bir yaşayış kurmayı hazırlayan, imân, kanaat, bilgi ve davranışlardan oluşan hayat tarzına kültür denir. Kültür kavramı bir toplumun bütünü için düşünülür. Her toplumun içinde yerleşme birimi (köy, kasaba, şehir), meslek ve ve gelirlerden aldığı pay başta olmak üzere küçük farklılıklar gösteren kül-

tür tabakalaşmaları görülür. Bu çok tabiidir. Kültür, bir toplumu diğer toplumlardan ayırmaya yarayacak kadar benlik ve kimlik belirtisi niteliği taşıyan değer, norm ve sosyal kontrol unsurlarından oluşur. Yerleşme biriminin veya mesleklerin yahut gelir gruplarının doğurduğu farklılaşma yahut tabakalaşma ise kültür paydasını oluşturan zenginliklerdir.

Halk bilimi, işte bu mahalli kimlik gibi, meslekî kimlik gibi, refaha dayalı özel kimlik gibi görünen unsurları arar, araştırır değerlendirir.

Kültür araştırması ise, sosyolog, sosyal - psikolog, sosyal tarihçi, kültür tarihçisi, edebiyat tarihçisi v.b. alanların işidir. Halk bilimci, ise kültür tabakalaşmasına bağlı tezahürleri inceliyor, incelemiyor diye düşünüyorum.

Halk bilimi aralarındaki benzeşme unsurları ve tezahürleri, bir alt kültür gibi görünen, kültüre nisbetle daha dar sosyal yapıları ele alır, almalıdır.

Halk bilimcisinin ortaya koyduklarından, mahalli görünümüne rağmen, toplumun çeşitli karegorilerinde ortak olan unsurlar, kültüre aittir.

Halk bilimci, herhangi bir grubun, iman, zihniyet, bilgi ve davranışlarını incelerken, kültür paydasını oluşturan bileşmeler de ortaya çıkar ve netleşir.

Mehmet ÇELİK — Kitabınızda (Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler, S. 79) «Kültür ile folklorik olanı aynı şey sanmak yanlıştır. Folklorla âit olan, kültürün çağdaş oluşumlarına imkân vermemeye kararlı kesimlerdeki tezahürlerdir. Folklor dar çevrelerdeki yarı örtülü zihniyetlerin, tabiat ve insan

faktörü konusunda yarattığı, ürettiği ve az çok yaşattığı, duygu düşünce, hayal ve davranışlara bağlı tezahürlerdir.» demişsiniz. Folkloru «kültürün zenginleşmesinde» bir engel mi sayıyorsunuz?

Sadık TURAL — Asıl metinde «Folklorla ait olan» ibâresinden sonra «şuurlu ve kararlı bir şekilde kimlik deklarasyonları vardır; bu ayak direyişler, folklorik olmakla birlikte...» ifâdesi vardı onlar dizilmemiş. İkincisi, bugün farklı bir şey söylemedim : Folklorik olan, hiç bir zaman büsbütün ortadan kalkmaz; fakat, gönül ister ki, kültürel benzeşmeyi yaralayıcı, kültürel kimliği rahatsız edici, bölücü, parçalayıcı bir güce ulaşan unsurlara imkân verilmesin. Gâyet tabii her kültür gibi Türk kültürü de çağdaş unsur ve yorumlarla zenginleşiyor. Asıl zenginlik ise mahalli renklere. Tabii ve serbest kültür değişmelerinin ve oluşmalarının sonucunda bütünleşmeyi artırıcı olan unsurların yanındayım ben.

Mehmet ÇELİK — Metod bilgisi okutan bir hoca olarak, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı olarak sizce halk bilimi ile edebiyat nerede, nasıl ayrılıyor?

Sadık TURAL — Bir defa, bir insan topluluğuna, öncelikle mahalli sonra da millî seviyede benlik veren, kimlik veren unsurları bilmek gerekir. Bir topluluğa, bir gruba ve ben kimim, biz kimiz sorularına cevap bulduran ssoyal ilişkileri belirleyen, yüzbinlerce değer, norm ve davranış kalıbı vardır. Artırılabilir olmakla birlikte. yirmiiki ana madde ileri sürüyorum, siz kırka çıkarın, fakat çözmeyiz gerekeni değiştiremez : Mahalli seviyedeki alt kültürleri çözmek... İşiniz bu ise şu madde- lere bakmak zorundasınız :

1 — Bir topluluğun, kainatın ve insanın yaratılmasıyla ilgili kavramları, kabulleri, davranışları.

2 — Yaratıcı (Allah) kavramına

bağlı alt kavramlar, kabuller, davranışlar.

3 — İnanılan din, mezhep, tarikat kavramlarına bağlı alt kavramlar, kabuller, davranışlar.

4 — Topluluğun eski dinlerinin izlerini taşıyan kavramlar, kabuller, davranışlar.

5 — Hâmîlelik ve doğumlu ilgili kavramlar, kabuller, davranışlar.

6 — Bebeğin ilk yirmi ayındaki hayatıyla ilgili kavramlar, kabuller, davranışlar.

7 — Sünnet ve hitan kavramlarına bağlı, kabuller davranışlar.

8 — Nişan ve nişanlılık dönemi kavramlarına bağlı, kabuller, davranışlar.

9 — Evlenme ve düğün kavramlarına bağlı, kabuller, davranışlar.

10 — Biyolojik rahatsızlıklarla ilgili kavramlar, kabuller, davranışlar.

11 — Psikolojik rahatsızlıklarla ilgili kavramlar, kabuller, davranışlar.

12 — Mevsimlere bağlı kavramlar, kabuller davranışlar.

13 — Ürün alma, toplamayla ilgili kavramlar, kabuller, davranışlar.

14 — Meslek ve mesleki dayanışma kavramlarına bağlı alt kavramlar, kabuller, davranışlar.

15 — Ay, güneş, yıldız, şimşek, yıldırım kavramlarına bağlı alt kavramlarla ilgili kabuller, davranışlar.

16 — Ölü ve ölüm kavramlarına bağlı kabuller, davranışlar.

17 — Dini bayramlar, kabuller, davranışlar, kutlamalar.

18 — Yönetim ve devlet kavramlarına bakış açısı, kavramlar, kabuller, davranışlar.

19 — Cin, peri, fal, büyü ve rüya tabiri kavramlarına bağlı kabuller, davranışlar.

20 — Mutfak kültürü (beslenme kültürü).

21 — Aile, grup içi otorite odağını (sıra, saygı, sevgi) belirleyen değer, norm ve davranışlar.

22 — Estetik niyet ve yönü ağır basan kavramlar kabuller ve davranışlar.

- a) Musiki
 - aa) Halk çalgıları
 - ab) Halk melodileri
- b) Dans veya raks,
- c) Meslek veya bir yöreye mahsus giysiler,
- ç) Söze dayalı estetik ağırlıklı yaratmalar.
 - ça) Nazım (Anonim, ferdi)
 - çb) Tahkiye
 - 1 - Anonim (Destan, masal, menkıbe, halk hikâyesi, latife, fâbl)
 - 2 - Ferdi (bilinen kişi hayatına bağlı aşk hikâyeleri, lâtifeler)
 - çç) Atalar sözü, bilmece
- d) Halk Tiyatrosu.

İşte bu sıralamada ilk yirmibir madde halk bilimcinin yirmiikinci maddenin Musiki ve dans kısmı muzikologun (ç) ve (d) maddeleri de edebiyatçının işidir. Genel mânâda edebiyat araştırmacı, özel olarak da halk edebiyatçıları, söze dayalı estetik ağırlıklı yaratmalara ilk yirmi madde ile ilgili yansıyanları araştırabilir. Klasik veya son devir edebiyat araştırmacıları da, metindeki bu yansımaları araştırabilir. Fakat, halk biliminin yine de müstakil bir disiplin olması gerektiğini, müstakil bir bilim olması gerektiğine, sosyoloji ve sosyal psikolojiye ait teorik derslerle beslenmesi gerektiğine inanıyorum.

Mehmet ÇELİK — Halk Bilimi, Türk Dili ve Edebiyat: Bölümünden bütününü mi dışarı çıkmalıdır?

Sadık TURAL — Halk Bilimi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinin bünye-

sinden ayrılmalı ve bağımsızlaştırılmıdır. Türk Halk Bilimi adıyla müstakil bir bilim dalı oluşturulmalıdır. Bu bilim dalı, **Türk Halk Edebiyatı** bilgi alanı adına okutulanların mutlaka verildiği, Anadolu ve Rumeli ağzlarının okutulduğu; halk müziği ve danslarının öğretildiği, gelenek, görenek ve inançlarla halk tababetinin, hem mahalli hem de milli seviyede, saha araştırmalarıyla kazandırıldığı bir bölüm olmalıdır. Sosyolojinin, dinamik sosyal bünye analizinin yapıldığı böyle bir **Türk Halk Bilimi Bölümü**'nde, klasik edebiyatımızı veya Arayışlar Devri Edebiyatı'nı okutmaya lüzum yoktur. Yukarıda söylediğim yirmibir madde ile uğraşılmalıdır.

Gâyet tabii, halk edebiyatçısının bilgi ve bulgularından istifade edilir; Halk Edebiyatı adına ulaşılan birikim, bu yeni kurulacak bölümde de kazandırılır. Fakat Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri, «tadımlik», «tasviri» halk bilimciliğinden kurtarılmalıdır, halk bilimi de ağımsızlaşarak daha geniş fakat daha metodik şekilde, incelenmiş olur. Benim derdim, araştırmacıya yasak koyma değil, alana bağımsızlık kazan dırmaktır. Genel olarak üniversitelerimizin, özel olarak da, halk biliminin geleneği henüz oluşuyor. Hattâ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri bile öyle; **Arayışlar Devri Türk Edebiyatı** dediğimiz **Mihnet-i Keşan**'dan günümüze uzayan, 1939'da Üniversitemize girdi Daha özel sosyal yapılar inceleyen bölümler, anabilim dalları oluşurken, oluşmasına imkân verilirken, Türk Halk Bilimi veya Türk Kültürü adıyla bir bölüm açılması niçin mümkün olmasın?

Mehmet ÇELİK — Teşekkür ederim, hocam.